

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і педагогічної
майстерності Мелітопольського державного
педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Смоляков О.В.

магістрант Мелітопольського
державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

ГУМАНІЗМ – ЯК НЕОБХІДНА ЯКІСТЬ МЕНЕДЖЕРА ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ

Ключові слова: менеджер освіти, управління, освітній процес, гуманізм, загальноосвітній навчальний заклад, професіоналізм.

Keywords: the manager of formation, management, educational process, humanism, a general educational institution, professionalism.

Актуальність дослідження. Реформування системи освіти починається з певних змін в управлінні освітою та управлінні навчальними закладами. Тому ефективність освітніх процесів значною мірою залежить від професійної майстерності педагогічних і керівних кадрів, на які покладена відтепер провідна роль у здійсненні інноваційних перетворень у галузі навчання і виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми показав, що нині їй приділяється досить значна увага, здійснюється постійний пошук. Теоретичні проблеми підготовки і формування особистості менеджера освіти розглянуто в працях Т. Десятова, О.Коберника [4], В.Крижка [5,6], О.Максимова [9], О.Мармази [10], Є.Павлютенкова [6], І.Струкової [14], Б.Тевліна [4], Г.Тимошко [16], Є.Хрикова [18], Н.Чепурної [4] та інших.

Подальша доля освіти буде залежати від її здатності переорієнтуватися на людину, на виховання особистості, здатної служити Батьківщині, що важко собі уявити без викладачів і управлінців, які доводять приклад такого служіння. Стабільність і поступовий розвиток освіти буде залежати насамперед від гуманістичних якостей особистостей самих діячів, від їх культури, енергії, толерантності, від їх здібностей гуманізувати соціальний інститут освіти. Гуманізацію освіти й школи в широкому значенні слід розуміти як їх переорієнтацію на особистість, на формування людини як унікальної цілісної творчої індивідуальності, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрити для сприймання нового досвіду, здатну здійснювати свідомий і відповідний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях [1,177]. Сутність гуманізації в тому, що людина повинна бути освіченою, а освіта – людською. Це розумів, наприклад, В.Сухомлинський, який ставив питання про «гуманітарну, людську освіту»: «Чому людина загалом не стала для кожного найважливішим об'єктом пізнання, чому саме пізнання людини не стало... самим цікавим пізнанням?» [15,37]. Актуальність цієї проблеми нині не зменшилася, навпаки - прогресивно зростає. Але для того, щоб гуманізувати освіту, необхідно, для початку, як мінімум погодитися з існуванням людини (особистості) як об'єктивної реальності. Не дивлячись на те, що особистість як об'єкт дослідження завжди знаходиться в полі зору багатьох вчених, вивчена вона не зовсім повно. Про це свідчить той факт, що переважна більшість людей вважає, що чим краще живе людина, тим краще вона сама. Але в дійсності від особистості не можна відкараскатися лише «соцкультпобутом», а також високою зарплатнею. Особистість – це психологічний образ людини як дієздатного члена суспільства, який усвідомлює свою роль у ньому. Особистість формується під впливом зовнішніх умов життя (соціальних) і біологічних факторів. Те, що набуває особистість в результаті впливів навколишнього світу, і те, що є в індивіді від природи, тісно взаємопов'язано.

А це означає, що формування людини під впливом зовнішніх умов життєдіяльності відбувається через внутрішні умови, тобто природні і набуті при житті якості, якими людина володіє. Наукова спадщина в галузі дослідження особистості яскраво виражена в працях Б.Ананьєва, О.Леонтьєва, С.Рубінштейна, Л.Виготського та інших. На основі відкриттів вітчизняних вчених визначені шляхи соціалізації і виховання особистості. Здібності, які формуються в ході цього процесу відтворюють у особистості найкращі людські якості, а, відповідно, і суспільство набуває нову якість. З суспільством людина пов'язана через різні соціальні організації і соціальні інститути. Школа і вищі навчальні заклади в тому числі. В їх функціонуванні знаходить конкретний прояв ставлення суспільства до окремої людини [3]. Це ставлення впливає на формування масштабності особистості і її поведінкової спрямованості, на забезпечення безпечних умов і гарантій життя людини. Природно, що ставлення світу до людини впливає на формування ставлення людини до світу. Світ, який викинув з поля зору людські проблеми, формує «скромну» особистість, коло потреб якої обмежено власними інтересами і егоїстичним здоровим глуздом. Тому назріла необхідність відновити єдиний ключовий гуманістичний «здоровий глузд», у відповідності з яким життя на землі, людина, особистість будуть пріоритетні, а техніка, економіка, освіта, політика, всі інші інститути лише тоді виправдають своє існування, коли будуть служити гуманістичному розвитку людини і суспільства. Якщо вони з цією функцією не справляються, необхідно шукати шляхи їх зміни, інакше вони витиснуть людину, стануть сильнішою за неї, стиснуть її особистість до масштабу егоїстичних потреб, її дух обмежиться утилітарними клопотами [3]. Велика кількість експериментів по виявленню якостей особистості самих вчителів призвела до важливого результату, який полягає в наступному. Для того, щоб гуманізувати інститут освіти в цілому, необхідно мати безперервний ланцюг, який складається з людей гуманістичної орієнтації: вихователь – вчитель – завуч – директор –

керівники вищих органів управління закладами освіти - керівник на рівні міністра. Потрібна найтонша відновлювальна робота, турбота про те, щоб на усіх ключових позиціях були люди гуманістичного складу, люди, здатні в усьому йти від людини, виходити з інтересів народу, стверджувати гуманістичні цінності суспільства.

Управління – це, насамперед, робота з людьми, з кожною людиною окремо. Кожен фахівець повинен чітко усвідомлювати, що для досягнення успіху потрібно навчитися робити так, щоб усі, з ким доводиться працювати, пройнялися прихильністю до керівника, були переконані в його правоті і докладали максимальні зусилля для успіху загальної справи. Управління – це неперервний процес аналізу досягнень, творчого пошуку, запровадження елементів модернізації в практику управлінської діяльності, нових напрямів, трактувань, понять, які впевнено завойовують пріоритети в розвитку освіти сучасної доби [16, 37]. Щоб роботи щось якісно, треба знати, що і як робити, а вже потім моделювати, творити, реформувати. На наш погляд, підвищення ефективності підготовки педагогів і майбутніх менеджерів освіти багато в чому залежить від того, наскільки гуманні за змістом і методами навчання курси, які вони слухають; чи охоплюються усі культурні пласти і розрізи гуманітарного знання, не замикаючись в межах науки; чи правдиво відбиваються існуючі суспільні звичаї, не допускаючи ані прикрашення, ані очорнення; чи стимулюється логічний аналіз і порівняння різних точок зору з одних і тих самих питань, широко використовуючи діалогові методи роботи на заняттях; чи формуються навички мислити в широкому міжкультурному полі знань; чи ґрунтуються на загальнолюдських цінностях - повазі прав і свобод особистості, здоровим способі життя та ін. Необхідно спонукати тих, хто навчається до інтелектуального і морального самовдосконалення, постійного саморозвитку свого творчого потенціалу; інакше кажучи, активізувати творчу рефлексивну діяльність студентів у відповідності з принципом «ти будеш таким, яким сам себе зробиш»; формувати

неприйняття соціальної нерівності людей, встановленого за расовим, статевим, національним, релігійним ознакам; сприяти вільному і раціональному самовизначенню в політичній, професійній, духовній і інших сферах тощо. Слід відзначити, що менеджмент в освіті має свою специфіку та притаманні тільки йому закономірності. Ця специфіка полягає в особливостях предмету, продукту, знарядь та результатів праці менеджера освіти. Менеджмент в освіті – це комплекс принципів, методів, організаційних форм та технологічних прийомів управління освітнім процесом, спрямованих на підвищення його ефективності. Предметом праці менеджера освітнього процесу є діяльність суб'єкта управління. Продуктом праці менеджера є інформація про навчально-виховний процес. Знаряддям праці є слово, мова. Результатом праці менеджера є рівень якості освіти, вихованості та розвитку об'єкта менеджменту – учнів [16,38].

Управляти загальноосвітнім навчальним закладом, забезпечити ефективне його функціонування може лише неординарна особистість керівника з такими якостями і професійними знаннями: сформованість особистісних цінностей і позитивної соціальної орієнтації; сформованість позитивної «Я-концепції», впевненість у собі; здатність до творчої діяльності, ризику; здатність і прагнення до саморозвитку; вміння впливати на підлеглих засобами переконання, розкриття перспективи особистісного і професійного росту, матеріального забезпечення; уміння виявляти, ставити і розв'язувати нагальні проблеми діяльності школи та бачити її перспективи розвитку; комунікативність, на основі якої формуються оптимальні міжособистісні взаємини в колективі; ініціативність і внутрішня свобода, прагнення досягти позитивного кінцевого результату; орієнтація в керівництві колективом на співпрацю з його членами, створення колективу односторонців тощо. Ефективність управління загальноосвітнім навчальним закладом визначається кінцевим результатом його діяльності – соціально і морально сформованою особистістю учня.

Розглядаючи основні тенденції удосконалення підготовки менеджерів освіти, слід відзначити те, що центральне місце в її оновленні займає особистість самого управлінця, яка поряд з метою, змістом, технологічними прийомами, засобами є головуючим компонентом в будь-якій педагогічній системі. Цілком природно, що при змінах, які відбуваються в освітній системі, повинні відбутися конструктивні зміни і у вимогах до особистості сучасного управлінця, до його професійної майстерності, від якої залежить швидкість і глибина перебудови освітньої системи. У зв'язку з цим до сучасного менеджера освіти висуваються дуже високі вимоги. Важливим є те, що він повинен володіти здатністю управляти собою, впливати на оточуючих, керувати, знати сучасні управлінські підходи, вміти навчати та створювати умови для розвитку підлеглих. Він повинен вміти сприймати потреби колективу, його проблеми, розуміти труднощі окремої людини, відстоювати інтереси співробітників, володіти добре розвинутою здатністю розуміти і ясно виражати загальні інтереси колективу.

Сучасний навчально-виховний процес в освітніх установах розвивається як соціально-педагогічна система, де суб'єкти цього процесу носять колективний характер, де зростає роль особистості, індивідуальності викладача і того, хто навчається, а, відповідно, і механізмів регуляції міжособистісних і ділових відносин в колективі. Це вимагає від керівника глибоких знань в галузі соціальної психології спілкування, загальної і професійної педагогіки, педагогіки управління різними системами. Стає все більш важливим відхід від авторитарних, адміністративних методів управління і перехід до економічних і психолого-педагогічних методів управління, які стимулюють творчу активність викладача, того, хто навчається, їх прагнення до самоосвіти, самовдосконалення і більш високих результатів їх сумісної праці. В сучасних умовах підготовки фахівців в галузі управління освітою необхідно сформувати міцний базовий масив знань і умінь, науковий стиль мислення, творчу ініціативу і оновлену філософію

професійної праці. Тому викладачі педагогічного вузу повинні правильно розуміти і враховувати в роботі різноманітні явища суспільного життя, вміти передбачати результати своєї праці і освітньої системи в цілому. В них повинна бути сформована внутрішня потреба в постійному самовдосконаленні, невинному пошуку нових технологій навчання і виховання молодих спеціалістів-управлінців.

Література.

1. Аносов І.П. Педагогічна антропологія: Навчальний посібник. – К.: Твім інтер, 2005. – 262 с.
2. Аносов І.П. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект: Монографія. – К.: Твім інтер, 2003. – 391 с.
3. Бойко А.М. Найвища цінність – людина // Педагогіка і психологія. – 1994. - № 2 (3). – С.47-54.
4. Десятов Т.М., Коберник О.М., Тевлін Б.Л., Чепурна Н.М.. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом: Навчальний посібник /– Х., Вид. гр. „Основа”, 2004. – 240 с.
5. Крижко В.В. Теорія та практика менеджменту в освіті. – Запоріжжя: Просвіта, 2003. – 272 с.
6. Крижко В.В., Павлютенков Є.М. Менеджмент в освіті. ДО.: ІЗМН „Твін Сервіс”, 1998. – 192 с.
7. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. – К.: Магістр, 1996. – 256 с.
8. Максакова В.И. Педагогическая антропология. – М., 2001.–208с.
9. Максимов О.С. Антропологічна сутність підготовки майбутнього вчителя // Науковий вісник МДПУ. Серія: Педагогіка. – Вип.1. - Мелітополь, 2005. – С.116-126.
- 10.Мармаза О.І. Реалії та можливості підготовки менеджерів освіти // Управління школою. – 2003. - № 27. – С.7-10.

11. Огурцов А.П. Педагогическая антропология: поиски и перспективы // Человек. – 2002. - № 1. – С.34-38.
12. Островерхова Н.М., Даниленко Л.І. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект: Монографія. – К.: Школяр, 1996. – 302 с.
13. Пікельна В.С. Управління школою. У 2 ч. – Х.: Вид. гр. „Основа”, 2004. – Ч. 1. – 112 с.; Ч.2. – 112 с.
14. Струкова І.І. Новий тип керівника на етапі змін // Управління школою. – 2006. - № 2. – С.24-27.
15. Тимошко Г. Організація самоменеджменту в процесі підготовки керівника ЗНЗ до управління якістю освіти // Освіта і управління. – 2007. – Т.10. - № 1. – С. 37-40.
16. Троїцька Т.С. Філософська методологія як чинник модернізації професійної підготовки педагога. – Сімферополь: Таврія, 2006. – 276 с.